

Jonge Oostblokkers

Zo'n feest was de val van de Muur niet

PORTRETTE

Dritte Generation Ostdeutschland

Z e zijn tussen 1975 en 1985 geboren en noemen zich de Dritte Generation. De Berlijnse fotograaf Sven Gatter (1978) portretteerde in zijn Oost-Duitse Heimat generatiegenoten.

Johannes Staemmler (opgegroeid in Dresden): 'Wij houden ons met ons eigen verleden bezig en tot mijn verbazing reageren velen, jong en oud, daarop met een 'dat speelt toch geen rol meer'

Isabel Hempel (Jena en Hofheim): 'Door de crisiservaringen tijdens en na de omwenteling ben ik niet automatisch deskundige geworden. Maar een zeker reflectievermogen kan je wel sterker maken.'

Juliane Cieslak (Seiffenhensdorf): 'Ik zie mijzelf pas sinds kort als Oost-Duitse. Dat maakt het mogelijk erover na te denken waar ik eigenlijk vandaan kom en waar mijn wortels liggen.'

Van de zogenoemde tweede generatie zijn er twee lichtende voorbeelden die het – tegen de stroom in – wel 'gemaakt' hebben in het nieuwe Duitsland. De eerbiedwaardige Joachim Gauck (1940) schopte het tot bondspresident. En natuurlijk Angela Merkel (1954), bondskanselier en de machtigste vrouw van Europa.

Succesvolle vrouwen

Merkel zal tot haar genoegen zien dat vooral vrouwen uit de derde DDR-generatie ook succesvol zijn. In Berlijn zijn jonge vrouwelijke 'Ossies' als Katja Kipping (partijchef Die Linke) en Manuela Schwesig (als SPD-minister) actief. Ze zijn niet de enigen. Een relatief groot aantal jongere Oost-Duitse vrouwen heeft haar draai gevonden, blijkt uit studies. In Oost-Duitsland zijn er procentueel zelfs meer vrouwen in leidende posities werkzaam dan in het westen. Ook zijn er meer Oost-Duitse moeders in hoge posities actief, liefst 70 tegen 36 procent.

Mogelijke oorzaak? In de DDR was de vrouw al geëmancipeerder dan in West-Duitsland, kinderopvang was goed geregeld. Op de kleuterschool zongen de kindjes in de late jaren zeventig het liedje: 'Wenn Mutti früh zur Arbeit geht'. Die trend heeft zich doorgezet.

De jonge Oost-Duitse vrouwen slaan hun vleugels uit, veel mannen blijven eenzaam achter in de leeg druppelende Uckermark en de Altmark, blijkt uit diezelfde onderzoeken. Werkloos, zonder opleiding, niet zelden radicaal in hun politieke overtuiging, xenofob. Niet voor niets is de neonazistische NPD relatief groot in het oosten.

Het zijn vooral deze mannen die ervoor zorgen dat de emancipatie tussen oost en west, bijna 25 jaar na de val van de Muur, verre van voltooid is. Dat het in het oosten op veel plekken nog steeds 'Jammertal Ost' is, zoals *Der Spiegel* ooit schreef. De werkloosheid in delen van het oosten ligt veel hoger dan in het westen, de salarissen en uitkeringen liggen er op een lager niveau, van oudsher toch al troosteloze steden als Eisenhüttenstadt lopen leeg.

Na de Wende zijn anderhalf miljoen Oost-Duitsers definitief naar het westen getrokken, op zoek naar werk. De stroom in de andere richting, van west naar oost, is veel kleiner (Berlijn uitgezonderd). Sterker nog, één op de vijf West-Duitsers is nog nooit in de voormalige DDR geweest. Wat moet ik daar, bromt de Hamburgse taxichauffeur. 'Het is mijn land niet.'

Een lid van de Dritte Generation Ost zegt: 'De DDR is er niet meer. En dat is maar goed ook. Maar de vooroordelen zijn er nog steeds.'

VOLKSKRANTREIS NAAR BERLIJN

Van 7 tot en met 12 november, tijdens de herdenking van 25 jaar val van de Muur, organiseert Agora Europa een bijzondere Volkskrant-reis naar Berlijn. U wordt tijdens deze masterclass rondgeleid door experts in de turbulente geschiedenis van Duitsland. U ontmoet ooggetuigen en prominenten uit politiek en cultuur uit Oost en West. Voor het volledige programma en aanmelden, ga naar agora-europa.nl.

Foto Sven Gatter

in de jaren zestig en zeventig een verbiterde en soms zelfs bloedige vete uit met hun ouders, over hun kwalijke rol ten tijde van het nationaal-socialisme. Een dialoog die openlijk werd gevoerd. In het oosten is, na de val van de Muur, veeleer sprake van een stil generatieconflict, dat tot dusver verre van 'laut' wordt gevoerd.

Hebben wij als Nederlander vooral de beelden van de euforie van de val van de Muur voor ogen, tijdens die historische avond van 9 november 1989, in de DDR opgegroeide jongeren als Sabine Rennefanz blijken dat toch anders te hebben beleefd, blijkt uit haar boek *Eisenkinder*.

Als meisje rijdt Rennefanz met haar ouders vlak na de openstelling van de grens naar West-Berlijn. In haar dagboek noteert ze 'schaamte' te voelen over het gedrag van haar landgenoten. 'Als verhongerde roofdieren, als bedelaars, werpen ze zich op producten uit het westen.' En: 'Onze Trabbi (Trabant) ziet er lachwekkend uit naast al die Mercedesen. Ik voel me als die kleine Trabbi.' Conclusie: 'Der große Jubel über die große Freiheit blieb aus.'

Journaliste Rennefanz werpt nog een andere vraag op. Waarom zijn veel jongeren van mijn generatie na de Wende in de jaren

negentig zo geradicaliseerd? Ze geeft zelf het antwoord: we waren de richting kwijt. Ze spreekt van een tijdperk van vervreemding, van een metafysisch daklozenbestaan. Zelf werd ze een tijdlang een fanatieke fundamentalistische christen, andere generatiegenoten schoren hun koppen kaal en werden neonazi.

Ze zoekt in Jena de moeder van Uwe Böhnhardt op, een van de drie leden van de terreurgroep Nationalsozialistischer Untergrund (NSU), die begin deze eeuw verantwoordelijk was voor ettelijke moorden op allochtonen. De jeugd van de zoon die door de moeder wordt beschreven, is voor de auteur heel herkenbaar. De anarchie die na de Wende op de scholen heerst, de ouders die de greep op hun kinderen verliezen, de onmogelijkheid om een baan te vinden.

De hulpeloosheid van de moeder van Böhnhardt doet Rennefanz denken aan de apathie van haar eigen ouders. Angstige mensen, voor wie het invullen van een formulier om een studiebeurs voor hun kinderen aan te vragen al confronterend bleek.

De generatie van de ouders van Rennefanz wil liefst niet aan de pijnlijke facetten

van de DDR-tijd worden herinnerd. Toen het op het nostalgische Oost-Duitse publiek gerichte weekblad *SUPERillu* een paar jaar terug een interview plaatste met Roland Jahn, de directeur van de dienst die de archieven beheert van de voormalige Oost-Duitse geheime dienst Stasi, regende het klachten van lezers. Het moest nu eindelijk eens afgelopen zijn met die Stasi-kwestie.

Verdachtmakerij

Het is een 'allergie' die chefredacteur Robert Schneider (zelf 'Ossie') wel kan begrijpen. Het zijn vooral West-Duitsers die gefascineerd zijn door dat verleden, zegt hij, terwijl hij erop wijst dat in datzelfde West-Duitsland direct na de Tweede Wereldoorlog juist vele nazi's weer gewoon aan het werk konden als rechter of leraar. 'Wanneer houdt die verdachtmakerij nou eens op dat alle Oost-Duitsers bij de Stasi waren?', zegt hij in *Dritte Generation Ost*.

Het nummer met het interview met Jahn, die in de DDR een tijdlang in de gevangenis zat, verkocht slecht. 'Ostalgsche' verhalen over de DDR zijn oké, constateert Schneider, confronterende zijn niet gewenst.